

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГАЛИЦЬКИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ В'ЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА
ЮРИДИЧНЕ ВІДДІЛЕННЯ**

Кафедра права

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни

Цивільне право України (особлива частина)

на тему:

**Сучасне правове регулювання укладення, зміни і
розірвання цивільно-правового договору**

Виконала:

студентка групи Пб-11

Козак Тетяна

Науковий керівник:

к.ю.н. Гелецька І.О.

Тернопіль, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ	5
1.1. Поняття цивільно-правового договору	5
1.2. Загальна характеристика нормативно-правової основи укладення, зміни та розірвання цивільно-правового договору	9
РОЗДІЛ II. ПОРЯДОК УКЛАДЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ	14
2.1. Пропозиція та прийняття пропозиції укладення цивільно-правового договору	14
2.2. Особливості укладення окремих видів цивільно-правових договорів	18
2.3. Вирішення переддоговірних спорів	22
РОЗДІЛ III. ЗМІНА ТА РОЗІРВАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ	25
3.1. Поняття та підстави зміни та розірвання договору	25
3.2. Порядок і наслідки зміни та розірвання цивільно-правового договору	30
ВИСНОВКИ	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	35

ВСТУП

Актуальність теми визначається збільшенням кількості договірних зв'язків в економічному просторі як України, так і світу вцілому, що пов'язано із розвитком різноманітних договірних форм, розширенням спектру економічних перетворень, здійснюваних державою. Це вимагає пошуку і застосування нових підходів для цивільно-правового регулювання інститутів договорів в загальному, а також укладання, зміни та розірвання договорів, зокрема. Увесь процес відбувається разом із зменшенням переважання регулюючого впливу держави на свободу діяльності фізичних та юридичних осіб, в свою чергу збільшується незалежність цивільно-правового договору від держави. Отже, існує потреба у юридичному врегулюванні договірних відносин у цивільному та договірному праві.

Цивільно-договірні зобов'язання за своєю юридичною природою не можуть бути нерухомими і завжди характеризуються певним розвитком. Договір є основною підставою виникнення зобов'язально-правових відносин.

Стан дослідження теми. Протягом останніх років питаннями цивільно-правових договорів в системі договірних зобов'язань займалися О.В. Дзера, В.В.Луць, М. І. Брагінський, Р.А. Лідовець, М.П. Апанасюк, В.А. Васильєва, В.П. Янишен, Р.З. Бахреєва, І.О. Турчак, І.С.Алексєєв, Н.О. Весна та інші науковці. Вони досліджували окремі види договорів та здійснили спробу дослідження загальнодоговірних проблем.

Питаннями цивільно-правових договорів у системі договірних зобов'язань займалися Є.Годеме, Ф.Ф.Лунц, І.Б.Новицький, М.М.Агарков, Р. Сават'є .

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, у які вступають сторони під час укладання, зміни чи розірвання цивільно-правового договору.

Предметом дослідження є діючі нормативні акти, що регулюють укладання, зміну чи розірвання цивільно-правових договорів, договірні зобов'язання сторін.

Мета дослідження полягає у всесторонньому розгляді предмету договору як однієї з найпоширеніших підстав виникнення правових зобов'язань.

Основними завданнями даної курсової роботи є:

- встановлення норм правового регулювання поняття договору;
- визначити, як впливають дані норми на укладення, зміну та розірвання договору;
- уточнення поняття та стадій укладення цивільно-правового договору;
- розгляд поняття, порядку і способів надсилання пропозицій укладення договору;
- з'ясувати, що таке акцепт, юридичні наслідки його прийняття чи відхилення;
- з'ясування механізму вирішення переддоговірного спору;
- визначення правових підстав, порядку та наслідків зміни і розірвання цивільно-правового договору в законодавстві України.

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ

1.1. Поняття цивільно-правового договору

У зв'язку з розширенням ринкової економіки на території України та прийняттям Цивільного кодексу України, з'явилась велика кількість досліджень, пов'язаних із визначенням поняття та сутності цивільно-правового договору.

У ст. 626 Цивільного кодексу України зазначається основні положення договору, де «договір – це угода двох і більше сторін, спрямована на виникнення, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків» [1, ст. 626].

І. С. Алексєєв зазначає «Договір у широкому розумінні – це угода двох або більше сторін про встановлення, зміну чи припинення відповідних прав і обов'язків. У вузькому, галузевому розумінні – це цивільно-правове поняття, в якому і знаходиться методологічна основа науково-правового вивчення договору, оскільки найбільш широко оперує поняттям «договір» цивільне право» [2, С. 7].

Основними ознаками цивільно-правового договору виступає:

- волевиявлення двох і більше сторін для укладення договору;
- наявність компромісу;
- встановлення, зміна чи припинення цивільних прав та обов'язків.

Договір відіграє важливу роль у вдосконаленні та організації сучасної ринкової економіки, оскільки зацікавленість в укладанні договорів суб'єктами цивільних правовідносин надає можливість налагоджувати зв'язки для обміну товарами чи послугами, зменшити витрати для їх виробництва.

Таким чином, цивільно-правовий договір виступає однією з основних категорій дослідження цивільного законодавства. Така роль обумовлена динамікою розвитку інституту цивільно-правового договору,

яка постійно змінюється, у зв'язку з чим змінюється правове регулювання самого договору.

Основними властивостями цивільно-правового договору є:

- 1) рівність сторін договору;
- 2) відповідальність за невиконання чи неналежне виконання умов договору;
- 3) добровільність укладення;
- 4) правове забезпечення;
- 5) згода сторін з умовами договору;
- 6) виконання договірних зобов'язань.

О. В. Дзера зазначає, що цивільно-правовий договір як «...правомірний правочин (правомірну угоду) взаємоузгодженої волі двох і більше сторін, спрямованої на виникнення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, у формі зобов'язального правовідношення та на врегулювання відносин між цими сторонами шляхом закріплення цих прав і обов'язків, як правило, у формі відповідних умов договору, у визначеній законом формі» [6, С. 45–46].

Договори є одним з різновидів правочинів. В залежності від природи цивільно-правових договорів проводиться:

- 1) загальна класифікація договорів;
- 2) спеціальна класифікація договорів.

Згідно загальної класифікації виділяють такі види договорів:

- реальні та консенсуальні;
- платні та безоплатні;
- казуальні та абстрактні;
- строкові та безстрокові;
- умовні.

У цивільному законодавстві виділяють групи (типи) цивільно-правових договорів. Цей поділ здійснений на підставі правової

спрямованості або юридичній меті договору. Розрізняють такі договори, що спрямовані на:

- передачу майна у власність (договори купівлі-продажу, дарування, міни, ренти та інші);
- передачу майна в тимчасове користування (договір найму або оренди, позичка та інші);
- виконання певної роботи (договір підряду та інші);
- надання послуг (доручення, страхування, зберігання, управління майном, транспортні договори);
- договори фінансової сфери (позика, кредит, банківського вкладу, факторингу та інші);
- розпорядження майновими правами інтелектуальної власності (авторський договір та інші);
- спільну діяльність (договір товариства).

Договори також поділяються за розподілом між сторонами їх обов'язків:

- односторонні, де одна сторона договору бере обов'язок перед другою стороною вчинити певні дії або утриматись від їх вчинення, а друга сторона має право вимоги без можливості виникнення зустрічного обов'язку (договір позики);
- двосторонні договори, де правами та обов'язками наділені дві сторони (договір підряду);
- багатосторонні договори, що укладаються між двома і більше сторонами, які мають права і обов'язки (договір лізингу).

Також відбувається класифікація договорів з моменту їх укладення:

- реальні, які вважаються укладеними з моменту виконання певної роботи та передачі певного майна (договір перевезення та зберігання);

- консенсуальні, які рахуються укладеними в момент досягнення згоди всіх сторін, щодо всіх істотних умов (договір поставки).

Змістом цивільно-правового договору стають умови (пункти), які визначені на розсуд всіх сторін та погодженні з ними, та умови, які є обов'язковими згідно актів цивільного законодавства.

Умови цивільно-правового договору поділяються на:

- істотні умови, їх погодження є обов'язковим. До них відносяться: предмет договору, умови визначені законом як істотні; є обов'язковими для договорів певного виду, щодо яких за заявою однієї сторони має досягти згоди;
- звичайні умови, не обов'язково зазначати у тексті договору;
- випадкові умови, не передбачені законодавством як такі, що є характерними для певних видів договорів, але щодо них наявна домовленість між сторонами.

1.2. Загальна характеристика нормативно-правової основи укладення, зміни та розірвання цивільно-правового договору.

З метою виявлення внутрішніх та зовнішніх зв'язків та закономірностей сучасного інституту договору правознавцями досліджено виникнення, формування та розвиток нормативно-правового регулювання договірних відносин.

Бородовський С.О. зазначає: «В широкому розумінні законодавче регулювання порядку укладення, зміни і розірвання цивільно-правового договору є сукупністю нормативно-правових норм, які визначають вид і характер поведінки учасників цих відносин. Таке регулювання є лише формою, яка наповнюється змістом через вираження сторонами їх намірів вступити в договірні відносини, змінити чи розірвати договір» [10, С. 88].

Значне поширення у юридичній літературі має визначення цивільно-правового договору як угоди, яка містить норми права.

Договір, хоч і має деякі ознаки нормативного акту (нормативність змісту, письмову форму, адресованість неперсоніфікованому колу осіб), проте він займає окреме місце, відрізняється від нормативного акту власним предметом регулювання, особливим функціональним призначенням.

Під час дослідження даного питання, я взяла за основу систематизацію, що існує у чинному законодавстві, згідно з якою виділяються певні критерії : юридична сила нормативно-правових актів; спрямованість регулювання нормативно-правового акта (загальна та спеціальна), яка при однаковій юридичній силі дає змогу регулювати правові відносини при укладенні, зміні чи розірванні договору.

Бородовський С. О. вказує, що «... у доктрині права порядок укладення договору розглядається як визначена правовими нормами юридико-логічна послідовність стадій встановлення цивільних прав та обов'язків, здійснених на основі погоджених дій осіб, звернених назустріч

одна одній та виражених у різноманітних способах узгодження змісту договору» [11, С. 3].

Тобто мова йде про нормативно прийняті взаємні дії сторін, що спрямовані на встановлення договірних відносин і визначає зміст договірних зобов'язань. Законом визнаються тільки ті дії щодо укладення договору, які здійснюються зовні і є зверненими до іншої сторони.

Усі юридичні норми щодо укладення, зміни та розірвання договорів, можна поділити на такі групи:

- базові норми (визначають загальні положення про укладання договорів);
- традиційні норми (визначають загальний порядок укладення договору);
- норми, що визначають спеціальний порядок укладення певних видів договорів (господарський договір; договір, укладений на біржі, аукціоні чи конкурсі);
- норми, які обмежують процедуру укладення договору (винятки щодо загального правила свободи договору (ст. 6 ЦК України));
- норми, що регулюють умови, підстави і наслідки щодо зміни чи розірвання договору.

До першої групи відносяться, зокрема, норми про поняття та види договору, свободу та зміст договору, обов'язкову силу договору та інше (ст. 626 – 637 ЦК).

До цивільно-правових норм, які визначають загальний (традиційний) порядок укладення договору, відносяться норми про форму договору, момент укладення договору, визначено поняття оферти договору, акцепту договору, відповідь про згоду укласти договір на інших умовах, місце укладення договору, укладення договору на підставі акту державного органу (ст.639 - 648 ЦК України).

Цивільно-правові норми, які встановлюють обмеження щодо укладення договору зазначені у п. 3 ст. 633 ЦК (підприємець не має права надавати переваги одному споживачеві перед іншим щодо укладення публічного договору, якщо інше не встановлено законом); закони України «Про захист прав споживачів», «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», «Про зовнішньоекономічну діяльність», тощо.

Цивільно-правові норми, які визначають умови, підстави та наслідки зміни і розірвання договору, закріплені у статтях 651 - 654 ЦК України.

Кожне правовідношення складається з таких елементів: суб'єкта, об'єкта та змісту (права і обов'язки); таким чином, суб'єкт є однією із необхідних частин договірної правовідношення. Отже, сторона договору є обов'язковим і необхідним елементом цивільно-правового договору.

У договірні стосунки можуть вступати дієздатні громадяни або ті, які володіють статусом підприємця чи юридичні особи. Коло учасників цивільно-правових стосунків, які можуть бути суб'єктами договору визначено у ЦК (ст. 2) (фізичні та юридичні особи, держава Україна, територіальні громади та інші суб'єкти публічного права).

В українському законодавстві діяльність, спрямована на укладення, зміну та припинення договорів здійснюється на основі певних правових принципів:

- 1) неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини;
- 2) неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом;
- 3) свобода договору;
- 4) свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом;
- 5) судовий захист цивільного права та інтересу;

б) справедливість, добросовісність та розумність (ст.3 ЦК).

Сутністю свободи договору є співвідношення закону як нормативного регулятора, та договору як автономного регулятора відносин між сторонами. Усі сторони можуть надати перевагу автономному регулюванню у відносинах контрагентів, але є можливим для сторін і використання диспозитивної норми, що є засобом реалізації загальнодозвільного принципу у правових стосунках, вони можуть посилатися на них і у самому тексті договору. У цьому випадку диспозитивні норми стають такими умовами договору, які можуть заповнювати прогалини, що виникають у разі недостатнього (неповного) автономного регулювання відносин.

У системі загального права в регулюванні договірних відносин існує так звана концепція «чесних намірів», що ґрунтується на принципі справедливості, добросовісності та розумності. Згідно з нею сторони під час договірних відносин повинні діяти чесно, розумно та справедливо щодо свого партнера по договору (заборона надавати неправдиву інформацію, яка має значення для укладення договору, чи іншим способом ввести партнера в оману). Так, ст. 230 ЦК України допускає визнання недійсними договорів, укладених внаслідок обману. Хоча теоретичний аспект концепції «чесних намірів» ще не повністю сформований, практика гостро відчуває потребу в її функціонуванні.

Договірні відносини можуть регулюватися звичаєм, наприклад, звичаєм ділового обороту. Беручи до уваги сучасні процеси у реформуванні законотворчої діяльності та активне зближення загальної і континентальної систем права, можна спрогнозувати, що сфера застосування звичаїв ділового обороту значно збільшиться.

РОЗДІЛ II. ПОРЯДОК УКЛАДЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ

2.1. Пропозиція та прийняття пропозиції укладення цивільно-правового договору.

Основними стадіями укладення цивільно-правового договору виступає:

- пропозиція укласти договір (оферта);
- прийняття пропозиції укласти цивільно-правовий договір другою стороною (акцепт).

Першою стадією укладання цивільно-правового договору є пропозиція його укласти (оферта). Тлумачення даного поняття міститься у ст. 641 ЦК України. Тут зазначається, що: «Пропозицію укласти договір (оферту) може зробити кожна із сторін майбутнього договору. Оферта має містити істотні умови договору та виражати намір особи, яка її зробила, вважати себе зобов'язаною у разі її прийняття» [1, ст. 641].

У цивільному законодавстві виділяють такі ознаки оферти:

- містить істотні умови договору;
- виражає намір особи, яка її зробила (пропозиція має відображати остаточне рішення оферента укласти договір);
- спрямовується на конкретну особу чи кількох осіб.

Також оферта містить основні риси, а саме:

- подана пропозиція має бути чітко визначеною;
- оферта має бути адресована конкретній особі;
- має містити істотні умови майбутнього договору;
- оферта виявляє намір особи, що зробила її (оферента), вважати себе зобов'язаною у разі, якщо вона буде прийнята.

Оферта може здійснюватись у: письмовій та усній формі, чи шляхом вчинення конклюдентних дій. В усній формі оферта може бути здійснена під час спілкування майбутніх сторін договору (у тому числі з

використанням телефонної розмови, відеозв'язку тощо). У письмовій формі оферта може бути укладена як: проєкт договору, листа (надсилається за допомогою поштового зв'язку, електронної пошти чи факсу).

Оферта має бути обов'язково оформлена у письмовій формі, оскільки відповідно до закону договір укладається у письмовій формі. Якщо offerent висловив пропозицію усно, а відповідний проєкт договору підготувала друга сторона, то дану пропозицію не можна назвати офертою. За якими вимогами має бути оформлена письмова форма оферти вказується у ст. 207 ЦК України. При цьому зазначаються декілька способів щодо письмового оформлення правочинів:

- 1) фіксація змісту правочину в одному документі;
- 2) фіксація змісту правочину у кількох документах, листах чи телеграмах, якими обмінялись сторони.

Вчинення конклюдентних дій (відвантаження продукції, надання послуг тощо) з виконання зазначених в оферті умов договору вважається акцептом, якщо інше не передбачено законодавчими актами або не зазначено в оферті.

У ч. 2 ст. 641 ЦК України йде мова про, рекламу або інші пропозиції, адресовані невизначеному колу осіб, є запрошенням робити пропозиції укласти договір, якщо інше не вказано у рекламі або інших пропозиціях.

Пропозиція певного товару у рекламі, каталогах, зверненнях на невизначене коло осіб, є публічною пропозицією укласти договір, якщо вона буде містити усі істотні умови договору. Під публічною офертою слід розуміти, що вона:

- спрямована на необмежену кількість осіб;
- містить усі істотні умови майбутнього договору;
- відображає згоду offerenta бути пов'язаним з її умовами.

Оферта може бути зроблена у відповідний строк та без зазначення такого строку. Відповідно до часового проміжку оферта може:

- бути прийнята акцептом негайно;
- діяти з урахуванням часу для поштового чи іншого способу доставки її до акцепту;
- може бути обмежена у часі або поставленою у залежність від обставин, які зазначаються в оферті.

Денисюк В.В. зазначає, що: «пропозиція укласти договір може вбачатися також із поведінки сторін (конклюдентних дій). Як приклад, можна навести подачу трамвая чи тролейбуса на зупинку за умови, що вартість проїзду та маршрут наперед відомі або візуально вбачаються. Як публічну оферту у конклюдентній формі слід розглядати і виставлення товару у магазині. Укладення договору конклюдентними діями слід визнати припустимими, якщо дії offerenta включають всі істотні умови» [9, С. 92].

У ч. 3 ст. 641 ЦК України вказується, що пропозиція укласти договір може бути відкликана до моменту або в момент її одержання адресатом. Пропозиція укласти договір, одержана адресатом, не може бути відкликана протягом строку відповіді, якщо інше не вказано в пропозиції або не впливає з її суті чи обставин, за яких вона була зроблена.

Другою стадією укладення цивільно-правових договорів є прийняття пропозиції укладення цивільно-правового договору. Ст. 642 ЦК України відображає, що: «відповідь особи, якій адресована пропозиція укласти договір, про її прийняття (акцепт) повинна бути повною та безумовною» [1, ст. 642].

Акцептом є згода особи укласти договір. Також слід зазначити, що особи, які прийняли пропозицію укласти цивільно-правовий договір, пропонують свої зауваження до умов договору, зазначених у оферті. Тоді

така відповідь не будуть вважати акцептом, оскільки ці дії являтимуть собою односторонню відмову від одержаної пропозиції.

Акцепт вважається дійсним, якщо дана згода відповідає наступним умовам:

- повноти (схвалення усього, що зазначається в оферті);
- безумовності (прийняття пропозиції укласти цивільно-правовий договір без обумовлення подальших дій кожної сторони).

У ч. 2 ст. 642 ЦК України йде мова про те, що якщо особа, яка одержала пропозицію укласти договір, у межах строку для відповіді вчинила певну дію відповідно до вказаних у пропозиції умов договору (надала послуги, сплатила відповідну суму грошей, виконала роботу тощо), яка засвідчує її бажання укласти даний договір, ця дія є прийняттям пропозиції, якщо інше не вказано в пропозиції укласти цивільно-правовий договір або не визначено законом.

Діями, які свідчать про бажання укласти цивільно-правовий договір, як правило є дії по виконанню договору, що відповідають пропозиції укладення. Якщо бажання укласти такий договір засвідчується вчиненням дій по виконанню договору, у відповідності до вимог названі дії можна застосовувати не лише згідно вимог ч. 2 ст. 642 ЦК України, що зазначає відповідності вчинених дій умовам договору, зокрема умовами самої оферти, але застосовується також положення про виконання зобов'язання, які формують загальні умови виконання зобов'язання, положення яких має відповідати конклюдентна дія.

2.2. Особливості укладення окремих видів цивільно-правових договорів

До окремих видів цивільно-правових договорів можна віднести:

- господарські;
- договори на біржі;
- договори на аукціоні;
- договори на конкурсі.

Господарським є договір, що містить майново-організаційні зобов'язання учасників господарських відносин (сторін), зафіксовані у спеціальному правовому документі на підставі угоди та спрямовані на обслуговування (забезпечення) їх господарської діяльності (господарських потреб) із врахуванням загальногосподарських (публічних) інтересів.

Господарський договір може бути укладений різними способами:

- загальним – у формі єдиного документа, який підписується учасниками та скріплюється печаткою;
- спрощеним – через обмін листами, фонограмами, телеграмами, телефонограмами;
- через підтвердження прийнятого до виконання замовлення.

У статті 181 Господарського кодексу України (далі – ГК України) сказано, що: «Господарський договір за загальним правилом викладаються у формі єдиного документа, підписаного сторонами» [12, ст. 181].

Щодо інших способів укладання господарських договорів, то ми повинні звернути увагу, що ст. 206 Цивільного Кодексу нашої держави передбачає порядок укладання договору усно. Тут сказано, що: «Усно можуть вчинятися правочини, які повністю виконуються сторонами у момент їх вчинення, за винятком тих, що підлягають нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації» [1, ст. 206].

Незважаючи на те, у якій формі укладено договір, він повинен містити усі істотні умови договору чи способи їх визначення.

Укладання господарських договорів проходить через дві стадії:

- 1) надсилання пропозиції щодо укладання угоди (оферта);
- 2) прийому пропозиції щодо укладання договору (акцепт).

Спочатку надсилається пропозиція укласти договір (оферта), яка містить певні ознаки:

- заява про бажання укласти даний договір;
- повинна містити усі істотні умови договорів;
- адресуються конкретній особі (але є винятки, коли договір є публічним, тобто зверненим на невизначене коло осіб).

Проект господарського договору може запропонувати будь-яка сторона. Якщо він викладений у формі єдиного документу, то він надається іншій стороні угоди у двох примірниках.

Коли інша сторона угоди, що одержала договір, погодилася із запропонованими їй умовами, вона зобов'язана діяти у відповідності до вимог ст. 181 ГК України та повернути один примірник договору стороні (чи надіслати відповідь на лист, телеграму тощо) у двадцятиденний строк після одержання нею угоди.

Коли ж наявні певні розбіжності щодо окремих умов угоди, та сторона, що одержала проект угоди, складає протокол розбіжностей. У двадцятиденний термін вона надсилає другому учаснику угоди обидва примірники протоколу розбіжностей та підписаний договір. Сторона, що одержала протокол розбіжностей, повинна протягом двадцяти днів розглянути його та вжити заходів щодо їх врегулювання з другою стороною, а також включити до угоди всі прийняті пропозиції. Ті проблемні моменти угоди, що залишились неузгодженими, сторона має передати до суду у той самий строк, але лише за згодою другої сторони. Усі домовленості із врегулювання розбіжностей, зазначені в протоколі, мають бути оформлені письмово .

Згідно із ч.7 ст. 181 ГК України: «Якщо сторона, яка отримала протокол розбіжностей у певних умовах договору, не передасть у зазначений двадцятиденний термін до суду не врегульовані нею розбіжності, то запропоновані умови другого учасника угоди будуть вважатися прийнятими» [12, ст. 181].

У відповідності до ст. 185 ГК України: «До укладення господарських договорів на біржах, оптових ярмарках, публічних торгах застосовується загальні правила укладення договорів на основі вільного волевиявлення, з урахуванням нормативно-правових актів, якими регулюється діяльність відповідних бірж, ярмарків та публічних торгів» [12, ст. 185].

Особливості укладення договорів на біржах регулюється ст. 17 Закону України «Про товарну біржу» де встановлюється порядок реєстрації здійснених біржових операцій. Вони визначаються Правилами біржової торгівлі, що затверджуються загальними зборами всіх членів торгівельної біржі. Біржова угода складається з двох стадій:

1. оголошення відповідною особою пропозиції продавця, та закінчується в момент коли буде оголошений реєстраційний номер покупця та ціни продажу (оферта);
2. угода оформляється у письмовій формі біржового договору, та підписується сторонами, а саме покупцем, продавцем та уповноваженою особою біржі (акцепт).

У ст. 11 Положенні про порядок проведення аукціонів (публічних торгів) з реалізації заставного майна зазначаються порядок проведення аукціонів, зазначається, порядок здійснення аукціонів (публічних торгів).

Аукціони проводяться ведучими. Якщо організатором аукціону виступає орган приватизації, то ведучим може бути представник юридичної особи, з якою організатор аукціону уклав відповідну угоду.

До початку аукціону ведучий доводить до відома про майно, яке підлягає реалізації, та умови продажу. Початок аукціону вважається

момент коли оголошується початкова ціна на реалізацію. Ціна яку пропонують покупці на аукціоні, повинні перевищувати попередню не менше як на 10 відсотків. Якщо протягом трьох хвилин з моменту оголошення останньої ціни не буде запропоновано вищої ціни, ведучий аукціону оголошує з ударом молотка про придбання майна особою, яка запропонувала найвищу ціну.

Договори що укладаються на конкурсах це договори за яким право на придбання товару передається покупцеві, який у ході торгів пропонує найвигідніші умови для подальшої експлуатації об'єкта. Предметом конкурсу виступає право на укладення договору.

Договори на конкурсній основі укладаються шляхом:

- сповіщення про проведення конкурсу (запрошення для проведення оферти), що здійснюється для визначення найбільш вигідних умов. На підставі чого конкурсна комісія приймає рішення про переможця конкурсу, що оформлюється протоколом;
- Переможець конкурсу отримує відповідне право на укладення договору, після того, як будуть погоджені усі його умови з учасниками.

2.3. Вирішення переддоговірних спорів.

Згідно із ч. 1 ст. 649 ЦК України: «Розбіжності, що виникли між сторонами при укладенні договору на підставі правового акта органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування та в інших випадках, встановлених законом, вирішуються судом» [1, ст. 649].

До переддоговірних спорів відносяться:

- спори про спонукання до укладення договорів;
- спори щодо змісту договорів, що укладаються.

У частині першій даної статті передбачається право кожного з контрагентів передати на вирішення суду розходження, що виникають під час укладання договору, на підставі обов'язкового для сторін (сторони) правового акту. Такі розбіжності виникають, коли ті чи інші положення правового акта сформовані недостатньо чітко, що надає можливості їх неоднакового тлумачення. Такі ситуації можуть виникати в тому разі, якщо одна із сторін порушує встановлені правовим актом обов'язкові умови щодо самого змісту договору.

В практиці можна зустріти випадки, коли одна із сторін ухиляється від укладення договору, хоча розбіжностей щодо умов договору як таких при цьому може і не бути. Зацікавлена сторона вправі звернутися до суду з позовом про спонукання до укладення певного договору. Якщо позовні вимоги, які були заявлені, будуть визнані судом такими, що підлягають задоволенню, суд вказує умови, на яких сторони будуть зобов'язані укласти договір, відповідно до поданого позивачем проекту договору.

Відповідно до ч. 1 ст. 175 ГК України: «Майново-господарськими називаються такі цивільно-правові зобов'язання, що виникають між учасниками господарських відносин під час здійснення господарської діяльності, в силу яких зобов'язана сторона повинна здійснити певну господарську дію на користь другої сторони або утриматися від певної дії,

а управнена (уповноважена сторона має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку» [12, ст. 175].

Майнові зобов'язання, що можуть виникнути між учасниками договору, регулюються ЦК України з урахуванням особливостей, передбачених ГК України. Судом вирішуються спори, які виникають при укладенні договорів, якщо їх укладення є обов'язковим для усіх сторін або тільки для однієї сторони договору. Укладення договорів за рішенням суду відбувається, коли відносини мають виникнути на підставі акту державного замовлення або на підставі договорів, укладення яких є обов'язковим на підставі закону та в інших випадках встановлених законодавством.

Розв'язання судом розбіжностей, які виникли між сторонами під час укладання договору на підставі правових актів органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування не обов'язково можуть відбуватися тільки при вирішенні спору щодо укладення договору. Між сторонами попереднього договору може встановлюватися домовленість про вирішення переддоговірного спору при укладенні договору, що передбачений умовами попереднього договору.

Встановлені за домовленістю сторін умови про вирішення переддоговірного спору не обмежуються:

- ні характером відносин, які виникають на підставі договору;
- ні суб'єктивним складом сторін договору;
- ні стадіями укладення договору.

Така домовленість, що виникає при вирішенні переддоговірних спорів, може бути досягнута на будь-якій стадії укладення договору.

Переддоговірні спори, що виникають під час укладання договорів не заснованих на обов'язковому для сторін (сторони) правовому акті, згідно з принципом свободи договору можуть бути передані на розгляд суду,

господарського або третейського суду лише у випадках, якщо це прямо передбачено законом або домовленістю сторін. Наприклад, переддоговірний спір, який виник під час укладення основного договору, може бути переданий для вирішення його судом, якщо сторони домовились про це у попередньому договорі.

Вирішення спору, що виник у зв'язку з розбіжностями, які виникли між сторонами під час укладання договору не на підставі норм правового акту органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, може відбуватися тільки в таких випадках:

- коли розв'язання переддоговірного спору передбачено домовленістю сторін;
- розв'язання переддоговірного спору передбачено законом.

РОЗДІЛ ІІІ. ЗМІНА ТА РОЗІРВАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ

3.1. Поняття та підстави зміни та розірвання договору

Дія укладеного договору, як правило, припиняється після його виконання. Однак на практиці виникають обставини, які викликають необхідність коригування умов існуючого договору або взагалі дострокового його припинення. Зміну умов договору чи його розірвання можна розглядати як правовий наслідок порушення однією із сторін договірних умов, чи як етап розвитку договірного зобов'язання.

Так, у ст. 651 ЦК України вказано, що: «Зміна або розірвання договору допускається лише за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або законом» [1, ст. 651].

Після укладання цивільно-правового договору він набуває обов'язкової сили для всіх сторін і має виконуватися ними згідно з його умовами. Змінювати чи розривати його можливо тільки за згодою всіх учасників договору, якщо інше не впливає із суті даного договору або не встановлене законом. При розірванні договору укладені у ньому зобов'язання припиняються на майбутнє. Отже, ця ознака відрізняє поняття “розірвання договору” від визнання договору неукладеним або недійсним.

Мотивом для зміни або розірвання цивільно-правового договору потрібно вважати юридичний факт, або сукупність фактів, тобто життєву обставину або їх сукупність, з якими цивільне законодавство пов'язує зміну або розрив договору.

Виходячи з положень Глави 53 ЦК України, виділяють такі підстави, щоб змінити або розірвати договір:

- 1) за погодженням усіх сторін;
- 2) коли ініціатором є одна сторона (одностороння відмова від договору);
- 3) за рішенням суду на вимогу однієї із сторін.

Зазвичай розірвати або внести зміни до угоди можна тільки за згодою всіх її сторін, оскільки такий спосіб пов'язаний із безконфліктністю. Тут відображається принцип свободи договору. У ЦК України передбачено окремі способи, за допомогою яких сторони за згодою між собою можуть розривати або змінювати договір. Також вказано, що визначені права на зміну чи розірвання угоди законом (договором) можуть бути обмеженими. Наприклад, відповідно до ч.3 ст. 636 ЦК України, сторони, які уклали угоду на користь третьої особи, з часу, коли ця особа виявила намір скористатись своїм правом, не можуть змінити або розірвати договір без її схвалення.

За угодою сторін договір можна розірвати через укладення мирової угоди, що відповідає вимогам матеріального та процесуального права. Угода про розірвання договору може передбачати також заміну первісного договору новим – новацією. Для її здійснення необхідно, щоб первісне і нове зобов'язання були дійсними. Різновидом розірвання договору за угодою сторін є прощення боргу. Воно може бути реалізоване кредитором навіть без згоди боржника лише в односторонніх договорах. Ще одним видом розірвання договору за угодою сторін є розірвання угоди шляхом надання відступного. Це можливо тільки тоді, коли в якості відступного буде виступати майно, майнові права, гроші, цінні папери, послуги, результати інтелектуальної діяльності за винятком особистих немайнових прав.

Святошнюк А.Л. зазначає, що: «підставами зміни чи розірвання цивільно-правових договорів слід вважати юридичний факт чи їх сукупність, тобто життєву обставину або сукупність обставин, з якими норми цивільного права пов'язують зміну чи розірвання договору. Такі обставини мають юридичну силу лише для тих суб'єктів правовідносин,

які знаходяться у договірних відносинах, а не будь-яких суб'єктів цивільних правовідносин» [15, С. 243].

Зміна чи розірвання договору за згодою сторін є двостороннім правочином, який спрямований на зміну або припинення договірних відносин. Обидві сторони двостороннього правочину виражають свою волю, яка відповідає відповідній волі іншої сторони і є її віддзеркаленням.

Існує також можливість односторонньої відмови від договору в повному або частковому обсязі, якщо право на таку відмову встановлюється договором або законом. При розірванні договору за даною підставою на припинення розвитку договірних відносин направлена воля тільки однієї сторони при запереченні чи пасивності іншої. Односторонню відмову від виконання договору можна здійснювати без звернення до суду, і, відповідно, в силу самого факту здійснення відмови договір вважається розірваним, а під час часткової відмови – зміненим. У цьому випадку моментом одностороннього розірвання договору є момент, коли сторона дізналася (чи повинна була дізнатися) про односторонню відмову іншої сторони від договору. Також одностороння відмова можлива, якщо вона прямо передбачена договором або законом.

Якщо сторони цивільно-правового договору не змогли досягти згоди щодо приведення договору у відповідність до обставин, які істотно змінилися, або щодо його розірвання, договір може бути розірваний за рішенням суду на вимогу зацікавленої сторони у випадку наявності таких умов:

- на час укладання договору, сторони не змогли передбачити, що можуть виникнути такі обставини;

- зміна обставин, які зазначаються в договорі, зумовлені причинами, які заінтересована сторона не мала змоги їх усунути;
- при повному виконанні договору, порушувалось співвідношення майнових інтересів сторін, що позбавило б зацікавлену сторону того, на що вона розраховувала під час укладенні договору.

У ч. 2 ст. 651 ЦК України вказано, що: «Договір можна змінити або розірвати за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі суттєвого порушення договору іншою стороною, чи в інших випадках, які встановлені даним договором або законом» [1, ст. 651].

Турчак І. О. у своїй статті вказує, що «Підставою припинення цивільно-правового договору слід вважати юридичний факт чи їх сукупність, тобто життєву обставину або сукупність обставин, з якими норми цивільного права пов'язують припинення договору» [13, С. 167].

Зміни або розірвання договору, якщо згода сторін не була досягнута, можливі на вимогу зацікавленої сторони тільки в судовому порядку і лише за наявності певних підстав. До таких підстав відносять:

- 1) суттєве порушення договору другою стороною;
- 2) істотні зміни обставин.

Суттєвими вважаються такі порушення договору, які тягнуть за собою для контрагента неможливість досягнення мети договору. У зв'язку з цим можна застосувати термін “школа”, яка включає в себе додаткові витрати, неотримання прибутку, та інші наслідки, які істотно впливають на інтерес сторони. Істотне порушення договору є підставою для його розірвання тільки після того, як порушення фактично здійснене. Істотність порушення визначається судом за винятком випадків, коли порушення згідно законодавства вважається істотним.

Суттєва зміна обставин прямо не передбачена законодавством як підстава розірвання договору, але вона може використовуватись в умовах нестабільної економіки. Зміна обставин є суттєвою, коли вони змінюються настільки, що, якби сторони могли це передбачити, то договір взагалі не був би укладений або укладався би на інших умовах. Посилання сторони на суттєву зміну обставин можливе лише щодо майбутнього виконання зобов'язання.

До іншої групи підстав, які надають право вимагати зміни або розірвання договору, належать підстави, які прямо передбачені у ЦК України, в інших законодавчих актах або договорах. Наприклад, ст. 740 ЦК України передбачає підстави для розірвання договору ренти з ініціативи одержувача безстрокової ренти.

3.2. Порядок і наслідки зміни та розірвання цивільно-правового договору

Відповідно до ст. 653 ЦК України, де зазначається, що: «У разі зміни договору зобов'язання сторін також змінюються у відповідності до змінених умов, що стосуються предмету, місця, строків виконання тощо. У випадку розірвання договору зобов'язання сторін припиняють діяти» [1, ст. 653].

У разі можливих змін цивільно-правового договору зобов'язання, які виникли між сторонами, зберігаються і продовжують своє існування, але у зміненому вигляді. Зміни зобов'язань сторін означають їх власне зміну відповідно до умов договору (зміна предмету договору, місця, строків виконання тощо), або часткове їх припинення. Можуть бути змінені будь-які із зазначених умов цивільно-правового договору: істотних умов та тих, які не залежать від них.

Якщо цивільно-правовий договір укладався за згодою сторін, то, за загальним правилом, зміни або розірвання договору можливі тільки за спільною згодою сторін. Оскільки сторони у договорі зобов'язані досягнути певної згоди про зміну (розірвання) договору, домовленість, яка виникає між ними, за своєю природою являється договором, через те на нього поширюються і загальні правила та умови дійсності правочинів (ст. 203 ЦК України), та інші положення про порядок укладення договорів (ст. 638-647 ЦК України).

Під час розірвання чи зміни умов цивільно-правових договорів зобов'язання будуть змінюватись або припинятися з моменту настання між сторонами домовленості про розірвання або зміну договору. Якщо договір буде змінюватись (чи розриватися) у судовому порядку, тоді зобов'язання змінюються (або припиняються) з часу набрання законної сили рішення суду про зміну або розірвання цивільно-правового договору.

Сторони цивільно-правових договорів не мають права вимагати повернення того, що було виконано ними за зобов'язаннями до того моменту, коли їх змінили чи розірвали. Якщо договір змінюється або розвивається через порушення істотних умов договору однією стороною договору, тоді інша сторона матиме право на відшкодування збитків, яких завдано через розірвання чи зміну договору.

За згодою сторін допускаються зміни чи розірвання договору без обмежень і без встановленого в цивільному законодавстві переліку підстав для них. Проте це правило містить певні винятки, у тому числі, коли законом заборонена будь-яка зміна договору чи його розірвання, зокрема, з моменту вираження третьою особою наміру використати своє право, інші сторони не мають права змінювати чи розривати договір без згоди цієї третьої особи.

Зміни чи розірвання договорів здійснюються у тій самій формі, у якій ці договори укладено. Наприклад, якщо договір було укладено у письмовій формі та нотаріально посвідчено, то його зміна чи розірвання теж має бути нотаріально посвідченим. Якщо договір сторони зареєстрували, то всі його зміни чи розірвання теж обов'язково підлягатимуть державній реєстрації. Згідно із законом, договором або звичаєм ділового обороту можуть бути встановлені інші вимоги, що стосуються форми угоди щодо зміни чи розірвання цивільно-правової угоди.

Внаслідок зміни чи розірвання цивільно-правових договорів не відбувається знищення юридичних наслідків відповідних правочинів, на підставі яких виникли договірні зобов'язання. Тобто сторони не повертаються у первісний стан. Проте сторони можуть вимагати повернення того, що вже було виконано за зобов'язаннями, до моменту змін у договорі або його розірвання:

- 1) якщо ця можливість була передбачена договором, який змінюється чи розривається;
- 2) коли ця можливість передбачається законом;
- 3) якщо сторони визначили такий порядок у договорі у разі його зміни чи розірвання.

ВИСНОВКИ

Під час написання даної курсової роботи мною була поставлена мета розглянути визначення цивільно-правового договору, яке існує в сучасній фаховій літературі та Цивільному кодексі України. На даний час переважним регулятором суспільних відносин у сучасному житті стають договірні відносини, які допомагають втілювати у життя інтереси, що виникають у сторін договору.

У книзі п'ятій, розділі другому Цивільного Кодексу нашої держави відображаються особливості договорів і їх основні аспекти, що стосуються порядку укладання, зміни і припинення дії договірних відносин. Під цивільно-правовими угодами розуміються домовленості, що виникають між двома учасниками (чи більшою кількістю), які встановлені для налагодження, змінювання чи розривання цивільних відносин і обов'язків, які будуть виникати між їх сторонами.

У даній роботі мною також досліджено особливості укладення та розірвання цивільно-правових угод. Договори бувають різними у відповідності до способу їх укладення (договори про виконання роботи, надання послуг; господарські угоди; контракти, які заключаються на біржах, аукціонах чи конкурсах та інші).

Усі ці угоди, у своїй переважній більшості, регулюються Цивільним кодексом, а також іншими нормативними актами цивільного законодавства. А також є угоди, які регулюються безпосередньо Господарським кодексом. Це угоди, що виникають між учасниками на біржах, аукціонах, конкурсах.

Цивільний договір вважають укладеним в момент, коли його учасники змогли досягти згоди з урахуванням всіх істотних умов угоди. Також для укладання договору потрібно врахувати всі особливості, чи була надіслана пропозиція щодо його укладання (оферта), та чи була прийнята дана пропозиція (акцепт). Під офертою розуміється, що це є адресована

чітко визначеній особі пропозиція про погодження з договором, де визначаються усі її істотні умови і виявляються намірення особи, яка її складала. Пропозиція угоди повинна містити низку відповідних ознак, а саме:

- містить істотні вимоги до контракту;
- спрямовується на визначену особу (або осіб);
- виявляє намір особи.

Під акцептами маємо розуміти прийняття пропозицій про укладання угоди. Це, фактично, є відповіддю на оферту і має бути повною та безумовною. Особа, що отримала оферту, зобов'язана відповісти, чи погоджується з нею, продовж певного конкретно визначеного законом строку. Коли особа здійснила дії які зазначаються в пропозиції, це може означати зацікавленість особи та її бажання для подальшого укладення угоди.

Під час укладення угоди між її учасниками можуть виникнути певні розбіжності у поглядах на неї. Тому на підставі певного правового акта органів місцевого самоврядування, державної влади та відповідних органів Автономної Республіки Крим, зможуть бути розв'язані тільки судом.

Цивільно-правовий договір припиняється на підставі його виконання. Тобто досягнення відповідної мети, виконання певної роботи чи надання відповідних послуг визначених договором. У разі необхідності зміни умов угоди, чи взагалі його припинення, необхідно отримати згоду від усіх сторін угоди. Тому, що зміна чи припинення контракту за бажанням одного з учасників даної угоди не можлива. Якщо ж учасники не дійшли відповідної згоди між собою, цивільно-правовий договір можна змінювати (припиняти) за рішенням суду при зверненні до нього когось із учасників. В разі спільної згоди партнерів про зміну або розрив угоди, вона вважатиметься такою з моменту настання відповідної згоди між сторонами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 980-IV. Дата оновлення: 16.08.2020. № 819. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (Дата звернення: 17.04.2020).

2. Алесєєв І.С. Поняття та функції цивільно-правового договору. *Державний науково-дослідний інститут митної справи*. 2010. № 2. С. 7-9. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/FP_index.htm_2010_2_3.pdf (Дата звернення 17.09.2020 р.).

3. Панченко С.В. Цивільно-правовий договір як джерело цивільного договірного права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 42. С. 87-90. URL: http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc42/part_1/21.pdf (дата звернення: 16.09.2020).

4. Хоменко К.Т. Цивільно-правовий договір в системі договірних зобов'язань. *Реформування законодавства і державних інституцій: досягнення, недоліки та перспективи*: зб. матеріалів доп. учасн. Міжнар. юр. наук. - прак. конф. Київ, 2019. С. 98-101. URL: https://legalactivity.com.ua/attachments/035_Zb.conf_30.05.2019.pdf#page=98 (Дата звернення 13.10.2020 р.).

5. Весна Н.О. Деякі питання визначення поняття цивільно-правового договору. *Університетські наукові записки*. 2015. № 2 (54). С. 103-107. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Unzap_2015_2_13.pdf (Дата звернення 13.10.2020 р.).

6. Дзера О. В. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. *Юрінком Інтер*. 2008. С. 45–46. URL: https://yurincom.com/files/content/Dzera_-_Zagalna.pdf (Дата звернення 14.10.2020 р.).

7. Бервено С.М. Проблеми договірного права України : дис... д-ра. юр. наук : 12.00.03. Київ, 2006. 415 с. URL: <http://jurfak.univer.kharkov.ua/docs/aref-Berveno.pdf> (дата звернення: 17.09.2020) (Дата звернення 15.10.2020 р.).

8. Новохатська Я.В. Цивільно-правовий договір як регулятор цивільних відносин. *Цивільне право і цивільний процес*. 2015. № 1. С. 88–94. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiPjLbX_7HwAhVPxIsKHUEmDUQQFjAAegQIAxAD&url=http%3A%2F%2Fplaw.nlu.edu.ua%2Farticle%2Fdownload%2F53802%2F49836%2F108927&usg=AOvVaw2Ve9v7BWM4d7r-VHW7mFsr&cshid=1620199022280525 (Дата звернення 15.10.2020 р.).

9. Денисюк В.В. Оферта як стадія укладення цивільно-правового договору. *Часопис цивілістики*. Випуск 14. 2013. С. 91–94. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Chac_2013_14_20.pdf (Дата звернення 19.11.2020 р.).

10. Бородовський С.О. Правове регулювання порядку укладення договору в цивільному праві України. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. *Збірник наукових статей*. 2002. Випуск IX. С. 88–91. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj85-3ViLLwAhUL2SoKHUPQANIQFjAAegQIBBAD&url=http%3A%2F%2Fwww.irbis-nbuv.gov.ua%2Fcgi-bin%2Firbis_low%2F

2Fcgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DARD%26P21DBN%3DARD%26Z21ID%3D%26Image_file_name%3DDOC%2F2005%2F05bsocpu.zip%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1&usg=AOvVaw1eCjOXp7meazZlMoIUmaRo (Дата звернення 27.11.2020 р.).

11. Бородовський С. О. Укладення, зміна та розірвання договору у цивільному праві України: Дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2005. С. 3. URL:

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwi_o9_4iLLwAhVihosKHSVfAioQFjAAegQIAhAD&url=http%3A%2F%2Fwww.disslib.org%2Fukladennja-zmina-ta-rozirvannja-dohovoru-u-tsyvilnomu-pravi-ukrayiny.html&usg=AOvVaw2tWs0dTCJTGAD7xlTtrdhj (Дата звернення 27.11.2020 р.).

12. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. Дата оновлення: 16.10.2020. № 819. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 16.04.2021).

13. Турчак І.О. Підстави припинення цивільно-правового договору. *Науково-інформаційний вісник. Право*. 2012. № 5. С. 166–171. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nivif_2012_5_29.pdf (Дата звернення 08.12.2020 р.).

14. Кравець О.М. До питання про поняття “Розірвання цивільно-правового договору”. *Право і безпека*. 2010. № 2 (34). С. 210–214. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pib_2010_2_49.pdf (Дата звернення 14.12.2020 р.).

15. Святошнюк А.Л. Підстави для зміни або розірвання цивільно-правового договору за законодавством України. *Науковий вісник*

Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. Випуск 20. Частина II. Том 1. 2012. С. 243-245. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/13524> (Дата звернення 17.12.2020 р.).